

УДК 336.741.1

Т. І. Пустовіт, студент
В. В. Гордієнко, ст. викладач
orcid.org 0000–0001–7046–5549

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, м. Краматорськ, Україна.
nik@donnaba.edu.ua

СТАНОВЛЕННЯ ГРОШОВИХ СИСТЕМ. УКРАЇНСЬКА ГРИВНЯ

У роботі було розглянуто теоретичні основи становлення грошових систем в Україні, дано визначення поняттям грошова система, грошовий обіг. Досліджено історичну цінність становлення грошової системи в Україні, наведено види грошових знаків.

Ключові слова: грошова система, грошовий обіг, грошові знаки.

Т. И. Пустовит, студент
В. В. Гордиенко, ст. преподаватель
orcid.org 0000–0001–7046–5549

Донбасская национальная академия строительства и архитектуры, г. Краматорск, Украина.
nik@donnaba.edu.ua

СТАНОВЛЕНИЕ ДЕНЖНЫХ СИСТЕМ. УКРАИНСКАЯ ГРИВНА

В работе были рассмотрены теоретические основы становления денежной системы в Украине, дано определение понятиям денежная система, денежный оборот. Исследована историческую ценность становления денежной системы в Украине, приведены виды денежных знаков.

Ключевые слова: денежная система, денежный оборот, денежные знаки.

Т. I. Pustovit, student
V. V. Hordiienko, Senior Lecturer
orcid.org 0000–0001–7046–5549

Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture, Kramatorsk, Ukraine.
nik@donnaba.edu.ua

ESTABLISHMENT OF CASH SYSTEMS. UKRAINIAN HRYVNIA

The paper reviews the theoretical basis of the formation of monetary systems in Ukraine, the definition of the terms 'monetary system', 'money circulation' is provided. The historical value of the formation of the monetary system in Ukraine is investigated, and the types of banknotes are presented.

Keywords: monetary system, money circulation, banknotes.

Актуальність дослідження. Історія становлення грошей у всьому світі дуже довга. Протягом століть під впливом історичних подій та політичних процесів національні валюти змінювалися та реформувалися.

Гроші – історична категорія, яка розвивається на кожному етапі товарного виробництва і наповнюється новим змістом, що ускладнюється із міною умов виробництва [6]. Тому дослідження становлення такої національної валюти, як українська гривня, є актуальним.

Аналіз досліджень. Питання становлення грошових систем розглядали багато вчених, серед яких Батракова, Т. І. [1], Скоморович, І. Г. [2], Савлук М. І., Мороз А. М. та інші. Проте тема потребує детального розгляду та додаткового дослідження.

Метою роботи є дослідження історичного факту розвитку грошових систем у часі, а також роз'яснення понять грошового обігу.

Основна частина. У кожній державі існує національна грошова система, сформована історично, пройшовши тривалий еволюційний період, відображає в деякій мірі економічний та соціальний розвиток країни.

Савлук М. І., Мороз А. М [8] дають таке визначення грошовій системі: «Грошова система – це форма організації грошового обороту в країні, встановлена загальнодержавними законами». Ці закони визначають основні принципи, правила, нормативи та інші вимоги, що регламентують відносини між суб'єктами грошового обороту.

Грошова система є складним соціально-економічним явищем, що відображає сукупність стійких, закріплених національним законодавством відносин між учасниками грошового ринку з приводу організації та здійснення грошового обігу, функціонування грошового ринку та виконання грошима своїх функцій.

Грошова систем будь-якої держави, складається з ряду елементів. Наявність та специфіка елементів грошової системи в кожній державі наповнюється національними особливостями.

До основних елементів грошової системи належать: грошова одиниця, державні грошові знаки, масштаб цін, валютний курс, організація емісії та обігу грошових знаків, організація міжнародних розрахунків, суб'єкт грошово-кредитного і валютного регулювання (рис 1).

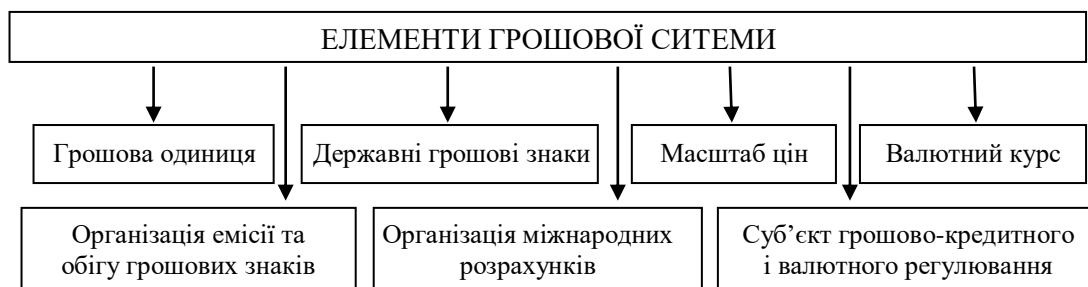

Рисунок 1. – Основні елементи грошової системи

Батракова Т. І. [1] зазначає, що «національна грошова система включає:

- назву грошової одиниці;
- міру цін;
- види державних грошових знаків;
- порядок емісії грошей;
- регламентацію безготівкового звертання;
- державні органи по регулюванню грошового обігу».

Грошова одиниця визначається законодавством кожної країни, до уваги беруться особливості історичного розвитку та національні традиції. Назва національної грошової одиниці, переважно, формується історично, але держава повинна закріпити її своїм законодавчим актом. Коли молода держава створює нову грошова систему, назву для своєї валюти, вона черпає із своїх історичних відомостей або з історії корінного народу країни. Україна пішла таким ж самим шляхом.

Відповідно до статті 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня [9]. Таке ж найменування мала грошова одиниця Київської Русі, яка була однією із високорозвинених держав тих часів (в період з X до XI століття), розташовувалась вона на території сучасної України. Таким чином, відбулася свого роду лінія зв'язку між нинішньою і колишньою українськими державами, що підтверджує закономірність відновлення держави Україна.

В економіці відбувається постійний рух товарів та послуг, який опосередковується певним обігом грошей. Рух грошей, коли вони виконують свої функції представляє собою грошовий обіг. Гроші постійно знаходяться в стані руху між трьома групами суб'єктів економіки: фізичними особами, господарствами (або фірмами), установами та органами державної влади.

Грошовий обіг - це відносно незалежний рух грошей у процесах виробництва, розподілу, обміну і споживання національного продукту, це сукупність усіх грошових платежів і розрахунків, що відбуваються в народному господарстві [3]. Він складається з двох частин: сфери безготівкового обігу; сфера готівкового обігу. Виникнення грошового обігу пов'язане з виникненням грошей, які в свою чергу історично утворились для здійснення обміну товарів, в часи розкладу первіснообщинного ладу.

Якщо розглядати стан грошового обігу з самої давнини і до нашого часу, слід при цьому враховувати дуже багато чинників, такі як : торгівельно-економічні відносини, становлення культури, тощо. Умовно слід розділяти сім періодів:

1. Античний – VII ст. до н. е. – X ст. н. е.
2. Старокиївсько-європейський – X – XIV ст.
3. Середньовічний – XIV – XVIII ст..
4. Російський – XVIII – XX ст.
5. Період незалежності – поч. XX ст. (1917 – 1919 рр.).
6. Радянський – 1919 – 1991 роки.
7. Сучасна незалежна Україна – з 1991 р.

Відомо, що першими монетами, ще за часів скіфських племен, були саме грецькі монети, це підтверджено у знахідках на узбережжі Чорного і Азовського морів. Тому, назви грошових монет походять також із Греції. Наприклад талант, міна, драхма.

Античні міста-держави у VI – IV ст. до н.е. починають відливати власні гроші.

Далі, історично склалося, що Південь України підпадає під вплив римської імперії, тому срібний денарій (римська монета) домінує над іншими. Золоті монети почали відливати вже у I ст. н.е., які мали назву «Ауреус», тоді він умовно дорівнював 25 денаріям.

Наступним періодом є доба Київської Русі. Писемні джерела називають п'ять елементів давньоруської грошової системи: гривню, куну, ногату, резану, веверицю (векшу).

Аналіз грошових співвідношень у зводі основних законів давньої Русі – «Руській Правді» – дозволив дослідникам реконструювати систему грошової лічби в XI столітті: гривна = 20 ногатам = 25 кунам = 50 резанам.

Татаро-монгольська навала XIII століття значною мірою зруйнувала політичний та економічний потенціал князівств Східної Європи. Гостра нестача розмінної монети, яка почала відчуватись ще з XII століття, значно посилилась в XIII – XIV століттях. У «безмонетний період» XII – XIV ст. засобами розмінного платежу та обміну часто є різноманітні товаро-гроші.

Українська гривня вперше згадується у «Повісті минулих літ», та датується IX століттям н.е. Назва ж української валюти походить від срібних або золотих прикрас які носили на шиї або, як ще казали, «на загривку». Звідси і походить скорочена назва «гривня» [4].

У XI столітті гривня активно стала застосовуватися в якості обмінно-валютної одиниці на території Київської Русі та упевнено закріпилася в якості основної грошової одиниці держави. В цей час гроші вимірювалися вагою, а сама гривня чеканилася у вигляді срібних монет.

У часи, коли Україна була під гнітом Російської імперії, гривня була тільки в якості вагової монети — гривеника, а після грошової реформи Петра Першого валюту стали випускати як дрібні розмінні гроші, гривеники.

І тільки після проголошення Української Народної Республіки (УНР) тодішнє керівництво стало зміцнювати статус незалежної суверенної держави, у тому числі, і випуском своєї національної валюти. На початку емісії власних грошей молода держава узяла за основу «карбованці», проте, навіть на цих карбованцях з'явився український національний символ – тризуб. Далі продовжилася грошова реформа і була прийнята нова назва національної валюти УНР – гривня [4].

Банки виконують важливу роль в організації, побудові грошового обігу. Банківська система забезпечує стабільність у функціонуванні кредитних грошей, виконуючи таким чином своє основне завдання.

Національний банк України (НБУ) виконує низку специфічних функцій:

- є емісійним центром країни, тобто в його обов'язок входять підготовка заходів і випуск державних банкнот;
- є офіційним сховищем (скарбницею) золотовалютних ресурсів та інших скарбів країни;
- виступає «банком банків», тобто здійснює операції тільки з банками, які входять у національну кредитну систему;
- представляє інтереси України в міжнародних валютно-фінансових організаціях;
- є центром регулювання кредитно-грошової сфери;
- виконує обов'язки «банку уряду»[1].

В провідних країнах світу при створенні грошової системи за основу беруться правові норми саме з банківського законодавства, зокрема, ті закони що регламентують роботу, здійснення операцій центрального банку. Отже, можна зробити висновок, що центральні банки мають широкий спектр дій щодо регулювання та контролю грошового обороту та виконують роль основного гаранта функціонування грошової системи, яка повинна бути ефективною для економіки країни.

Комерційні банки є важливою структурною складовою в організації грошового обороту країни, здійснюють свою діяльність відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність».

Крім НБУ, вагому роль у побудові та забезпеченні ефективного функціонування грошової системи України займають Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України. Основні напрями та характер діяльності Національного банку України, його правовий статус та організаційна побудова визначаються Конституцією України, а також Законом України «Про Національний банк України», Законом України «Про банки та банківську діяльність».

Висновки. Отже, в сучасному світі види грошових знаків, які мають законну платіжну силу, у грошовій системі представляють, в основному, кредитні гроші у вигляді банкнот і розмінних монет та паперових грошей у формі державних казначейських квитків.

Українська гривня пройшла довгий шлях становлення. І лише у 1996 році для того, щоб забезпечити економіку України стабільною національною валютою Указом Президента України від 25 серпня 1996 р. «Про грошову реформу в Україні» [7], постановлено провести в Україні грошову реформу - ввести в обіг визначену Конституцією та іншим законодавством України національну валюту, якою є гривня. На території України функціонування інших валют в готівковому обігу припинено та єдиним законним засобом платежу стала гривня.

Література

1. Батракова, Т. І., Григор'єва О. М. Особливості становлення та розвитку грошової системи в перехідній економіці. *«Економіка і суспільство»*. 2016. №7. С. 696-701.
2. Скоморович, І. Г. Зародження грошових систем в українських землях. *«Науковий вісник НЛТУ України»* 2007. №17 С.6.
3. Морозов, А. Еволюція та сучасний стан грошового обігу в Україні та світі. *«Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка»*. 2012. №132. С.60-64.
4. Publish Україна. Гривня – історія виникнення і розвитку української гривні URL : <https://publish.com.ua/istoriia/grivnya-istoriya-viniknennya-i-rozvitku-ukrajinskoji-grivni.html> (дата звернення 05.04.2020)
5. Шаров О. Глобалізація валютної системи. *«Журнал європейської економіки»* 2017. №6. С. 432-454.
6. Золотарьов, О. О. Роль національної грошової одиниці в економічному житті країни. *«Наукові записки»* 2017 С.163.
7. Наказ «Про заходи щодо виконання Указу Президента України № 762/96 від 25 серпня 1996 року «Про грошову реформу в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0071500-96> (дата звернення 06.04.2020)
8. М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2011. – 589, с.
9. Конституція України URL : https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-99.htm